

i historičaru i pravniku. Sa svakog je od ovih stajališta skupljena i ispitana čini se gotovo sva poznata literatura o ispovjednom pečatu, bila ona štampana ili još u rukopisima. Pisac bilježi i ono, što je svjetovno zakonarstvo u tom pogledu učinilo (za Austriju str. 173). U izvodima svojim iz davne starine pisac je vrlo oprezan, i priznaje samo ono, što se strogo logički iz pouzdanih spomenika može zaključiti. — Sakrament je pokore u nuzgrednim svojim oblicima bio podvržen razvoju. Tako i ispovjedni pečat. Za javnog ispovjedanja i javne pokore dašto da može biti govora o ispovjednom pečatu samo onda, kad su se tajni grijesi samo tajno ispovijedali. Već Sozomen i Bazilij zabranjuju odavati ispovjednu tajnu. Od sv. Augustina uvodi se to pravilo općenito po svuda. Papa Leo I. propisuje ga izrijekom. U sedmom ga vijeku općeno priznaju, a sabori 8. i 9. vijeka oštrije naglasuju. Loš ima pojedinih dvojbi i pitanja, i pčtom pojedinačnih odredbi, do četvrtog later. sabora. Tu je uredba ispov. pečata definitivno dovršena. O svem tomu raspravlja prvi dio od str. 1.—70.

Drugi dio (od 70. do 164. str.) predočuje znanstveno shvaćanje dogmatičara i kanonista o objektu i subjektu ispovjednog pečata, osobito od IV. lateranskog sabora, dokle se god nije u 17. vijeku fiksirao današnje stajalište. — Kazne za one, koji bi prekršili ispovjedni pečat, ostale su iste od lat. sabora amo. Jedino što bi danas ovakoga, mjesto u samostan, zatvorili u kuću za islužene svećenike (str. 164—169.). Država srednjeg vijeka priznavala je kanonsko pravo, potom i određenja glede ispovjednog pečata. I. zv. reformacija i francuska revolucija malo su što u tom izmijenile. Tako države još i danas priznaju crkvena načela o ispovjednom pečatu (str. 169—176.). — Ovaj bogati sadržaj još je dragocjeniji, kad nam pisac raspravlja i sva druga pitanja, što su u nužnoj svezi sa ispovjednim pečatom. Tako: o javnoj i tajnoj ispovijedi, o javnoj pokori i za tajne grijehe (str. 1—43.), o ispovjednoj tajni, kad se radilo o veleizdaji (str. 84.—94.), kad se radilo o duhovnoj koristi (str. 107. do 132.) i t. d. Protestantska legenda,

da je tajna ispovijed irsko-angloskoga podrijetla, gdje da su je tobože monasi iz običaja uveli, morat će u znanstvenom svijetu poslije ovoga stručnoga rada zauvijek izginuti netragom. I glasovita prepirka dogmatičara i historičara „de foro interno et externo“ u staro doba, kao i pitanje o javnoj ispovijedi i javnoj pokori, ako i nije ovim djelom riješeno, ipak prinosi mnogo zraku, da istina jasnije sijevne. Kirsch, Funk, Vacandard i dr. dobili su dostojnog suradnika, ako i — često puta — oštromnog protivnika. — Stručnjacima na znanje!

*Dr. Fran Barac.*

**Mons. G. Scotti, vescovo di Cariatì.** *Lezioni di Propedeutica Biblica, questioni dogmatiche e critico-letterarie (1—487) II. ed. Napoli 1911. (M. D' Auria).*

Došlo mi je do ruku vrsno djelo pod gornjim naslovom, koje je napisao M. G. Scotti, bivši profesor teologije u sjemeništu od ischia, sada biskup u Cariatì (Italia).

Djelo sam čitavo pregledao, a neke traktate, koji zasijecaju u moju struku, baš i proučio. Prije nego istaknem neke momente iz same knjige, reći ću koju tu kao uvod.

Svi ljubitelji biblijskih nauka znadu, kakova se danas borba vodi o sv. Pismo: To be or no to be... biti ili ne biti. Pod utjecajem Kantova kriticizma, razvila se na biblijskom polju nova znanost pod imenom „Kritika“. Racionalistički svijet, zadojen krivim filozofskim načelima, posumnjao je o svem našem znanju. Ti ljudi osjetili su u sebi „imperativnu potrebu“, da sve metnu pod nož kritike, pa i samo sv. Pismo. Samo po sebi ne bi to bilo zlo. Što više, nema dvojbe, da se zdravom kritikom vrlo unapreguje studij sv. knjiga. Ali na žalost, odmah u početku udarila je ta kritika na polju biblijskom posve krivim putem. Zabacila je naime a priori najprije svrhunaravni karakter sv. knjiga, njihovo Božansko nadahnuće. Za Božanskim ugledom, slijedio je naskoro i njihov ljudski ugled. Po ovoj „Kritici“ Mojsije već a priori nije i ne može biti autor Pentateuha, David nije Bogom nadahnut pjesnik sv. Psalama, niti su

sv. Matej, Marko, Luka i Ivan pisci sv. evanđelja. Kritika se izrodila u — „iperkritiku“.

Sv. knjige „navlastito“ St. Zavjeta, razdrobiše ti „Kritici“ u sićušne komadiće, te su u jedamput skroz nepoznata lica primjerice Jahvista, Elohista i t. d. postali glasoviti autori tih raznih izrečica, koje bi valjalo često pod mikroskopom tražiti.

Od prijeko nužde je zato bilo, da se i na katoličkoj strani svrstaju učenjaci u bojni red, na obranu svetinje predane od otaca. Mnogi to učiniše. Ali dosta ih je u toj falangi udarilo i stramputicom. Iz konservativizma padoše u „iperkonservativizam“, koji je anatemom udario svaku kritiku i hotio je sasvim izključiti iz znanosti. Zaboraviše ovi borci na Origena, sv. Jeronima i druge.

Naš autor uzeo si je za devizu: „Ne iperconservatori nè ipercritici, ma critici moderati“ t. j. odabrao je srednji zlatni put zdrave i umjerene kritike. Možemo reći, da je u tom pravcu napisao upravo sjajnu knjigu. Kao podloga cijelom djelu služi glasovita enciklika „Providentissimus“ i drugi najnoviji dokumenti, što ih je izdala sv. Stolica s obzirom na sv. Pismo. Iza uvoda, u kojem pisac u kratko doduše, ali jezgrovito raspravlja o važnosti, jeziku, kodeksima, prijevodima, targumima itd. sv. Pisma, slijedi sam corpus djela ili prava propeudeutika, koja se raspada u tri dijela:

U 1. dijelu razvija temu o Božanskom ugledu sv. knjiga. Krasna rasprava o nadahnuću sv. Pisma u 9. teza. Rijetko kada se čita onako jasna, elegantna i lako izvedena argumentacija, kako ju je pisac proveo u svojim tezama o nadahnuću sv. knjiga. Autor pristaje u nauci „de inspiratione“, kako je i pravu, uz školu Francelinovu, koja polazeći od formule „Bog je autor sv. knjiga“, kako to uče sv. sabori, počamši od kartaškog (392.) pa sve do Vatikanskog (1870.) upravo analizom te formule dolazi do pravog pojma i definicije o nadahnuću. Po nauci te škole Bog je kod pisanja sv. knjiga bio uzrok glavni (causa efficiens principalis), koji se je poslužio čovjekom samo kao oružjem (c. instrumentalis) — ali dakako razumnim. Gospodin Bog je dakle po toj nauci autor čitavog predmeta, svih misli sadržanih u sv.

knjigama. Ljudima — sv. piscima pripada manje više samo izvanja forma ili stil, kojim su oni zaodjenuli misli od Boga nadahnuće.

Lagrangeova nasuprot najnovija škola, koju naš pisac odlučno odbija, uči, da je Bog samo u toliko autor sv. knjiga, u koliko je ganuo sv. pisce, da pišu one stvari, koje su sadržane u sv. Pismu. Kako se vidi na prvi mah razlika izmeđju jedne i druge škole je bitna. Po školi Lagrangeovoj Gospodin Bog nije u potpunom smislu riječi autor sv. knjiga, nego samo donekle, u koliko je ganuo sv. pisce, da pišu dotične stvari, koje se nalaze u sv. knjigama. Svete bi knjige prema tome bile više djelo ljudsko nego Božje.

Prije drugog dijela umetnuo je pisac nekoliko teza, koje tangiraju najvažnija i ujedno najinteresantnija pitanja o t. z. znanstvenim bludnjama, koje se tobože nalaze u sv. Pismu n. pr. da li je Bog u istinu u 6 dana stvorio svijet. Pisac se u tom pitanju priklanja k revelacionizmu, koji jedini oslobagja eksegezu jedamput za uvijek od bezbroj ipoteza prirodnih znanosti, koje su podvržene neprestanim promjenama. Kao što je naime Gospodin Bog prorocima u vigjenjima pokazao budućnost, tako je Ivanu ili Mojsiju pokazao u viziji prošlost — stvaranje svijeta. Kod toga je mogao imati dvostruku svrhu a) da objavi, te je On sve stvorio b) da posveti subotni počinak sebi u čast. Prema tome je u viziji pokazao stvorenje svijeta kao jedno djelo od 6 dana ili prizora. Svaki dan ili prizor prikazuje samo jedan glavni čin velike drame stvaranja — jednu stranu stvorena svemira. — Zatim dolazi primjerice teza, da li je čovjek neposredno stvoren od Boga, ili se je evolucijom razvio od nižih vrsta.

Tu obara pisac snažnim dokazima sve ipoteze evolucionista. Nadalje slijedi pitanje, kada se čovjek pojavio na zemlji. Iz rasprave izlazi, te je znanost do sada mogla dokazati najviše 8000 g. itd. U svim ovim i drugim pitanjima podaje pisac jasan i iscrpiv pregled, iznoseći razne sisteme sa svim prigovorima i odgovorima. Na koncu se sam redovito priklanja najvjerojatnijoj ipotezi.

U drugom dijelu raspravlja o ljudskom ugledu sv. knjiga. Riješava

najprije općenito nova dogmatska pitanja, koja se odnose na knjige nadahnute — zatim slijede rasprave iz St. Z. i to samo dvije: o Petroknjižju Mojsijevu i o Psalmima Davidovim. Drugo sve je izostavljeno jer ostalim, napose prorocima, racionaliste ne prigovaraju mnogo i ne odriču im ljudskog ugleda.

Pitanja, što zasijecaju u Penta-teuh i Psalme, jasno su i pregledno izložena, te potpuno zadovoljavaju.

Iza rasprave o Psalmima prelazi odmah na autenciju evanđelja i tuj rješava glavne poteškoće, koje se iznose glede postanja Ivanova evanđelja. Nastoji razjasniti teški problem sinoptičkog pitanja itd. Kao što je pisac u St. Z. izostavio pitanja, koja se odnose na knjige proroke i druge, tako je isto i u N. Z. izostavio sv. Pavla s njegovim poslanicama, katoličke poslanice itd., jer se tim knjigama sa strane racionalista barem općenito ne odriče sasvim ljudski ugled.

Ljepše bi bilo, da se je pisac obazreo i na ostale knjige St. i N. Z., jer bi djelo izašlo sa svih strana kompletno i zaokruženo; ali i ovako mora se priznati, što je obradio, da je temeljito.

Treći dio je posvećen biblijskoj hermeneutici, koju promatra više s dogmatskog stajališta. Pitanja, koja rješava aktualna su i vrlo zanimiva na pr. da li se egzegeta smije odmaknuti u tumačenju kojeg mjesta u sv. Pismu od jednodušnog mišljenja sv. Otaca. Izlaže, da o stvarima koje se tiču vjere i morala ne smije, a koje se tiču stvari profanih po svoj prilici ne. Ali mnijenja su u ovom drugom pitanju među učenjacima razdijeljena.

Na koncu su dodane enciklika „Providentissimus“, Silab „Lamentabili“, dekret o vrijednosti odgovora biblijske komisije, pismo kard. Rampolle praopatu reda Benediktinskog glede Vulgate, i odgovor biblijske komisije glede Isaije proroka.

Knjiga je, kako jur istaknuso jasno i temeljito napisana, te se ugodno čita. Iz čitavog djela odsijeva velik trud, pa će mu ostati i trajna vrijednost.

*Dr. A. Sović.*

**Priručnik za Trećoredce. Izdali oo. kapucini. Rijeka 1912.**

**Tiskarski umjetnički zavod „Miriam“. U 16-ini str. VIII. + 359. Cij. K 1.**

Ova knjižica sadržaje uputu o trećem redu sv. Franje, što je taj red, kako treba da žive članovi trećega red, koja je zadaća njegova, pravila i povlastice, oprost i obred, po kojem se primaju članovi. U dodatku imade molitava i pjesama, tako te ista knjiga služi trećorednicima i kao priručnik i kao molitvenik. Preporučujemo.

*Dr. J. Pazman.*

**Almanak Gospe Lurdske za hrvatski katolički narod. Izdala kuća dobre štampe na Rijeci (oo. kapucini).**

U lane izašlom prvom godištu, vele časni oci u predgovoru: „treba nam katkada nešto s koje strane, što će nam pobuditi ugodne, slatke i utješljive misli i osjećaje, što će nas obo-driti i duh osvježiti, kano ljubezno milovanje prijateljske ruke, kano slatki poljubac drage majke“. To je i postigao Almanak u prvom godištu, jer je bio u mnogom smiješak neba. A ljetošnji? „Nije to umjetno sačinjena knjiga, nego izljev narodne hrvatske duše, vjerna i nepomućena slika, vjerni odraz čitavog hrvatskog naroda. — Na svakoj strani novog Almanaka plamsa oganj najčišćeg i najživljeg hrvatskog rodoljublja; u svakome se retku odrazuje vatreno oduševljenje za lozinku: sve za vjeru; iz svake njegove riječi odiše oduševljeni onaj poklik: gore srca: sursum corda!“ — Ovako se veli u predgovoru drugog godišta, a priznajem, da je uistinu tako; valja reći, da je to biser kam lijepe hrvatske knjige, te se ne zna, što je ljepše: da li vanjska oprema ili unutarnja sadržina. — Hrvatske obitelji ne bi smjelo biti, u kojoj ne bi bio na stolu ures knjiga Almanak Gospe Lurdske. — Širimoga što većma možemo.

*Dr. Beluhan.*

**Dr. Joh. Chrys. Gspann: Ver-nunft und wahres Christentum. Regensburg Manz, 1912. str. VII. + 127, cijena K 1'44.**

Pisac ovog djelca stavio si je za zadaću, da u kratkim poglavljima rasčini i